

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет залізничного транспорту

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

Александрова Олена Юріївна

УДК: 351:332.021

ДИСЕРТАЦІЯ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

051 – Економіка

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних наукових досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. Ю. Александрова

Науковий керівник: Дикань Валерія Володимирівна, доктор економічних наук, професор

Харків - 2018

АНОТАЦІЯ

Александрова О. Ю. Державне регулювання механізму забезпечення економічної безпеки регіонів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. (051 – Економіка). – Український державний університет залізничного транспорту, Міністерства освіти і науки України, Харків, 2018.

Дисертацію присвячено вдосконаленню теоретичних положень і розробленню практичних рекомендацій щодо державного регулювання механізму забезпечення економічної безпеки регіонів як основного ланцюга формування сталої та конкурентоздатної економіки держави.

Доведено важливу роль інноваційної складової в формуванні економічної безпеки регіонів України. Проведено аналіз інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання за період з 2000 року по 2015 рік, результати якого свідчать про її незадовільний стан як за показниками обсягу інновацій, так і за якістю інноваційних проектів. Враховуючі багатофакторність інноваційної безпеки регіонів України запропоновано *науково-методичний підхід до оцінки інноваційної безпеки регіонів України, який ґрунтується на розрахунку відповідного коефіцієнта як інтегрального показника, що поєднує фактори стимулятори і фактори-дестимулятори.* До факторів-стимуляторів доцільно включити: фінансування інноваційної діяльності; кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації; обсяг наукових і науково-дослідних робіт, виконаних власними силами; впровадження прогресивних технологічних процесів на промислових підприємствах; кількість підприємств, що випускали нові види продукції машинобудування. До факторів-дестимуляторів у роботі віднесені: кількість промислових підприємств, що не впроваджували інновації, і кількість підприємств, які не випускали нові

види продукції машинобудування.

Досліджено зміст та структуру економічної безпеки регіонів, в складі якої запропоновано додатково розглядати інноваційну та демографічну складову, які входять в розгорнуту структуру економічної безпеки регіонів. Теоретичне дослідження структури та факторів впливу дозволяє обґрунтувати *методику та систему визначення індикаторів оцінки економічної безпеки, яка враховує додаткові індикатори та встановлює градацію безпеки регіонів за рівнем інтегрального показника*. Базуючись на теоретичних дослідженнях, запропоновано алгоритм розрахунку рівня ЕБР, який передбачає визначення узагальнюючого показника ЕБР на основі порівняльного аналізу індикаторів. В залежності від значення показника економічної безпеки слід розглядати наступні рівні економічної безпеки регіонів: абсолютний; високий; середній; низький; кризовий.

Виявлено, що оцінка рівня економічної безпеки окремих регіонів за основними складовими показала необхідність і доцільність створення механізму забезпечення економічної безпеки, який являє влаштований певним чином порядок послідовності станів і процесів, що забезпечують економічну безпеку суб'єкта, та підтримки його на оптимальному рівні. Дослідження механізму забезпечення економічної безпеки регіонів як комплексу умов, передумов і чинників, інститутів і важелів, спрямованих на захист економічних інтересів регіону, поліпшення сфери життєдіяльності населення, дозволило *розкрити концептуальні положення формування механізму забезпечення економічної безпеки регіону, у якому через багатовекторний інструментарій здійснюється управління економічною безпекою регіонів та підвищується їх конкурентоспроможність*.

Встановлено, що практичне функціонування механізму забезпечення економічної безпеки регіону завжди враховує різноманітні особливості регіону. На прикладі Харківського регіону досліджено *формування організаційно-управлінського механізму забезпечення економічної безпеки регіонів та обґрунтовано доцільність створення інформаційно-аналітичних*

центрів обласних державних адміністрацій, функціонування яких здійснюється відповідно обґрунтованих цілей, функції та організаційно-функціональної моделі. Основною метою створення цього центру є підвищення ефективності збору, обробки і розподілу даних про стан різних об'єктів на території регіону в інтересах інформаційної підтримки органів регіональної влади і місцевого самоврядування при вирішенні завдань управління соціально-економічними процесами, у тому числі завдань забезпечення економічної безпеки Харківського регіону. Основною функцією цього центру буде здійснення ефективного моніторингу показників економічної безпеки Харківського регіону. Підкреслено, що головними функціями моніторингу економічної безпеки Харківського регіону, як основного виду діяльності інформаційно-аналітичного центру, є: визначення тенденцій і ступеню розвитку показників економічної безпеки Харківського регіону як в динамічному вимірі, так і по відношенню до порогових значень; відстеження ходу реалізації завдань, визначених системою планових показників і нормативів; оцінка відхилень фактичних значень показників економічної безпеки Харківського регіону від запланованих; діагностування стану складових (енергетичної, фінансової, інвестиційної та ін.) економічної системи за масштабами змін їх функціонування; коригування (у випадку необхідності) окремих цілей і показників з огляду на зміни зовнішнього середовища та кон'юнктури ринку.

Встановлено, що механізм забезпечення економічної безпеки регіонів слід розглядати як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотивованих заходів і способів, що забезпечують досягнення багатоаспектних цілей. В перелік першочергових цілей можна віднести: захист особливо важливих інтересів країни і її територій відносно ресурсного потенціалу; передумови для збереження і виживання регіональних структур України в умовах можливої кризи і майбутнього розвитку; конкурентоспроможність регіонів на внутрішніх і світових ринках; стійкість фінансового положення країни та інші. Узагальнення теоретичних досліджень

дозволило розкрити теоретичний підхід до побудови системи управління економічною безпекою регіону, у якому базисом цілепокладання визначено стратегічні пріоритети промислової і регіональної політики держави та системний аналіз стану інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні. Встановлено, що при формуванні механізму забезпечення економічної безпеки регіону слід враховувати принципи оптимізації управління економічною безпекою регіонів (принцип дієвості, принцип відповідності системи менеджменту об'єкту управління; принцип мінімуму зв'язків; принцип обмеженості складових ланок управління та мінімального шляху інформації; принципу надійності) та його функціональні компоненти (фінанси, інформатизація, соціальні ресурси, нормативне забезпечення, організація, технології).

Доведено, що демографічний чинник є одним з визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку країни. Кризові явища, які притаманні сучасному соціально-економічному розвитку держави, дають право виділити в системі економічної безпеки держави демографічну складову, під якою розуміють таку демографічну ситуацію, за якою відбувається якісний та кількісний розвиток населення в цілому та кожної особистості окремо відповідно до пріоритетів національного розвитку та безпеки, а також завдяки якій посилюється національна та економічна безпека держави, що в свою чергу, сприяє збалансованому та безпечному демографічному розвитку держави. Аналіз змісту та складових демографічної безпеки регіонів України дозволив *розробити підхід до складання прогнозів соціально-економічного розвитку регіонів, який базується на розрахунку узагальнюючого інтегрального показника економічної безпеки і включає вісім основних індикаторів демографічного стану регіонів.* Базуючись на значеннях інтегрального показника демографічної безпеки доцільно виділити чотири типи прогнозів соціально-економічного розвитку регіонів: оптимістичний (зростання добробуту, ріст тривалості життя, ріст мобільності громадян); лояльний (підвищення якості життя, зростання

економіки у цілому, зняття екологічної напруги у суспільстві); песимістичний (тривала міграція, зниження якості життя, зниження рівня показників економіки); кризовий (поляризація суспільства, криміналізація економіки).

Ключові слова: економічна безпека регіону, державне регулювання, механізм забезпечення економічної безпеки регіону, інноваційна безпека регіону, демографічна безпека регіону.

SUMMARY

Aleksandrova H. Y. State regulation of the mechanism for ensuring the economic security regions. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

The thesis for the degree of the candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 – economics and management of the national economy (051 - Economics). – Ukrainian State University of Railway Transport, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

The dissertation is devoted to the improvement of theoretical positions and the development of practical recommendations on state regulation of the mechanism economic security of the regions as the main chain formation of a stable and competitive economy of the state.

The important role of innovation component in formation economic safety of regions of Ukraine is proved. The analysis of innovation activity of domestic business entities for the period from 2000 to 2015, the results of which indicate its unsatisfactory state, both in terms of volume of innovations, and in the quality of innovation projects. Taking into account the multifactor of innovation safety regions of Ukraine, a scientific and methodical approach to the assessment of the innovation safety of Ukrainian regions is proposed, which is based on the calculation of the corresponding coefficient as an integral indicator, which combines stimulant and factor-stimulating factors. It is expedient to include

factors of stimulants: financing of innovation activity; the number of industrial enterprises that introduced innovations; volume of scientific and research work performed by own forces; introduction of advanced technological processes at industrial enterprises; number of enterprises producing new types of machine-building products. The factors that disintegrate in the work include: the number of industrial enterprises that did not implement innovations, and the number of enterprises that did not produce new types of machine-building products.

The content and structure of economic security of the regions is explored, which suggests additionally considering the innovative and demographic component that is part of the expanded structure of economic security of the regions. The theoretical study of the structure and factors of influence can be used to substantiate the methodology and the system for determining indicators of economic security assessment, which takes into account additional indicators and establishes the degree of security of regions in terms of the integral indicator. Based on theoretical studies, an algorithm for calculating the EBR level is proposed, which involves the definition of a generalized indicator of the EBR on the basis of comparative analysis of indicators. Depending on the value of the indicator of economic security, the following levels of economic security of the regions should be considered: absolute; high; average; low crisis.

It was revealed that the estimation of the level of economic security of individual regions in terms of the main components showed the necessity and expediency of creating a mechanism for providing economic security, which represents in some way the order of the sequence of states and processes ensuring the economic security of the subject and maintaining it at an optimal level. Investigating the mechanism of economic security of the regions as a complex of conditions, preconditions and factors, institutions and levers aimed at protecting the economic interests of the region, improving the sphere of life of the population, has allowed to reveal the conceptual provisions of the formation of a mechanism for ensuring the economic security of the region in which, through a multi-vector toolkit, the management of the economic the security of the regions and their

competitiveness.

It has been established that the practical functioning of the mechanism of ensuring economic security of the region always takes into account the various features of the region. On the example of the Kharkov region, the formation of an organizational and managerial mechanism for ensuring the economic security of the regions was explored and the feasibility of the creation of information and analytical centers of regional state administrations, the functioning of which is carried out in accordance with well-founded goals, functions and organizational and functional model, is substantiated. The main goal of this center is to increase the efficiency of collecting, processing and distributing data on the status of various objects in the region in the interests of informational support of the regional authorities and local governments in solving the tasks of management of socio-economic processes, including the tasks of ensuring economic security of Kharkov the region. The main function of this center will be to effectively monitor the indicators of economic security in the Kharkov region. It is emphasized that the main functions of monitoring the economic security of the Kharkov region as the main activity of the information and analytical center are: the definition of trends and the degree of development of indicators of economic security of the Kharkov region both in the dynamic dimension and in relation to the threshold values; tracking the progress of the tasks set by the system of planned indicators and norms; estimation of deviations of actual values of indicators of economic security of Kharkov region from planned ones; diagnosing the state of components (energy, financial, investment, etc.) of the economic system in terms of changes in their functioning; adjusting (if necessary) individual goals and indicators in light of changes in the environment and market conditions.

It was established that the mechanism of ensuring the economic security of the regions should be considered as a set of administrative, economic, organizational, legal and motivated measures and methods that ensure the achievement of multifaceted goals. The list of priority goals can include: protection of especially important interests of the country and its territories relative

to resource potential; prerequisites for the preservation and survival of regional structures of Ukraine in the conditions of a possible crisis and future development; the competitiveness of the regions on the domestic and world markets and the stability of the financial position of the country, and others. The generalization of theoretical studies allowed to reveal the theoretical approach to building a system of economic security management in the region, in which the basis for goal-setting defined strategic priorities of the industrial and regional policy of the state and a systematic analysis of the state of innovation and investment activity in the region. It was established that in forming the mechanism of providing economic security the region should take into account the principles of optimizing the management of economic security of the regions (principle of effectiveness, the principle of compliance of the management system of the object of management, the principle of minimum links, the principle of limitation of the components of the management and the minimum path of information, the principle of reliability) and its functional components (finance, informatization, social resources, regulatory support, organization, technology).

It is proved that the demographic factor is one of the defining factors for ensuring stable and safe development of the country. Crisis phenomena that are inherent in modern socio-economic development of the state give the right to distinguish in the system of economic security of the state a demographic component under which it is understood that such a demographic situation under which the qualitative and quantitative development of the population as a whole and each person is carried out separately in accordance with the priorities of national development and security, as well as strengthening of national and economic security of the state, which in turn contributes to the balanced and safe demographic development of the state. An analysis of the content and components of demographic security in the regions of Ukraine has made it necessary to develop an approach to compiling forecasts of the socio-economic development of the regions based on the calculation of a generalizing integral indicator of economic security and includes eight major indicators of the demographic situation of the

regions. Based on the values of the integral indicator, it is expedient to allocate four types of forecasts for socio-economic development of the regions: optimistic (growth of welfare, life expectancy growth, increase of citizens mobility); loyal (improving the quality of life, increasing the economy as a whole, removing environmental tension in society); pessimistic (prolonged migration, lowering the quality of life, lowering the level of economic indicators); crisis (polarization of society, criminalization of the economy).

Keywords: economic security of the region, state regulation, mechanism of economic security of the region, innovative security of the region, demographic security of the region.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

– статті, що входять до переліку наукових фахових видань та включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Александрова О. Ю. Теоретичні підходи до визначення рівня економічної безпеки регіону / О. Ю. Александрова // Бізнес Інформ. – 2009. – № 11(1). – С. 3 – 5.

2. Александрова О. Ю. Система індикаторів оцінки економічної безпеки / О. Ю. Александрова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 30. – С. 34 – 36.

3. Александрова О. Ю. Формування інвестиційної моделі у напрямі підвищення інноваційної безпеки регіонів / О. Ю. Александрова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1(4). – С. 19 – 23.

4. Александрова О. Ю. Механізм забезпечення економічної безпеки регіону: сутність, складові, напрями дії / В. В. Дикань, О. Ю. Александрова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2017. – № 58. – С. 18 – 25. (Особистий внесок: проведено декомпозицію рівнів і видів *категорії*

«економічна безпека», запропоновано механізм забезпечення економічної безпеки регіону).

5. Александрова О. Ю. Вдосконалення роботи Харківської державної адміністрації за рахунок розширення функцій її підрозділів [Електронний ресурс] / О. Ю. Александрова, Т. Г. Сухорукова // Ефективна економіка. – 2017. – № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>. – Назва з екрану. *(Особистий внесок: обґрунтована необхідність створення інформаційно-аналітичного центру при Департаменті з підвищення конкурентоспроможності Харківської обласної державної адміністрації; визначено основні завдання, функції центру та напрями його діяльності).*

6. Александрова О. Ю. Демографічна безпека України: оцінка стану, акценти державного регулювання / О. Ю. Александрова // Агросвіт. – 2017. – № 18. – С. 69 – 75.

– тези доповідей і матеріали науково-практичних конференцій та симпозіумів:

7. Александрова О. Ю. Теоретичні підходи до визначення рівня економічної безпеки регіону / О. Ю. Александрова // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції : матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 14 – 16 травня 2008 р.) – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2008. – Т. 3. – С. 3 – 4.

8. Александрова О. Ю. Інноваційна безпека регіонів / О. Ю. Александрова // Сучасні проблеми ефективності інноваційно – інвестиційного розвитку підприємств : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. (Харків, 25 – 26 листопада 2010 р.). – Харків: ХДТУБА, 2010. – Ч. 1. – С. 35 – 36.

9. Александрова О. Ю. Основні напрями підвищення ефективності управління економічною безпекою / О. Ю. Александрова // Економіка і управління в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук. – практич. конф. (Донецьк, 1 – 7 грудня 2010 р.). – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – С. 3 – 5.

10. Александрова О. Ю. Регіональний аспект соціальної безпеки / О. Ю. Александрова // Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України: тези доп. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 5 – 8 червня 2012 р.). – Х. : УкрДАЗТ, 2012. – С. 61.

11. Александрова Е. Ю. Определяющие факторы развития экономики региона как способ обеспечения его экономической безопасности / Е. Ю. Александрова // Антикризове регулювання у сфері державних фінансів, роль науки у вищих навчальних закладах: матеріали V симпозіуму (Харків, 15 листопада 2012 р.). – Харків : ХІФ УДУФМТ, 2012. – С. 326 – 327.

12. Александрова О. Ю. Критерії макрорівнів, показники і порогові значення економічної безпеки / О. Ю. Александрова // Міжнародні транспортні коридори та корпоративна логістика : тези доп. XI Міжнар. наук. – практ. конф. (Харків, 11 – 13 червня 2015 р.). – Х. : УкрДУЗТ, 2015. – С. 69.

13. Александрова Е. Ю. Аспекты экономической безопасности Украины на региональном уровне / Е. Ю. Александрова // Людина, суспільство, комунікативні технології : матеріали IV Міжнар. наук. – практ. конф. (Харків – Ліман, 24 – 25 червня 2016 р.). – Харків – Ліман, 2016. – С. 339 – 340.

14. Александрова О. Ю. Прогнозування і моніторинг економічної безпеки Харківського регіону / О. Ю. Александрова // Сучасні управлінські процеси в національній економіці : матеріали наук. – практ. інтернет – конф. (Харків, 21 жовтня 2016 р.). – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. – С. 57 – 61.

15. Александрова О. Ю. Програми національної безпеки у країнах світу / О. Ю. Александрова // Міжнародна транспортна інфраструктура,

індустріальні центри та корпоративна логістика : тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 8 – 10 червня 2017 р.). Х. : УкрДУЗТ, 2017. – С. 299 – 301.

ЗМІСТ

ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ВИМІРІ	24
1.1 Економічна безпека в системі національної безпеки держави	24
1.2 Структура економічної безпеки та принципи її побудови	40
1.3 Система індикаторів оцінки економічної безпеки регіону	49
1.4 Методичні підходи до дослідження економічної безпеки та оцінки її ризиків	60
Висновки до першого розділу	70
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ І ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ	73
2.1 Розвиток економіки України в форматі економічної безпеки	73
2.2 Регіональний вимір фінансової безпеки	84
2.3 Технологічна (інноваційна) безпека регіонів	98

2.4 Оцінка ресурсної (енергетичної) безпеки регіонів	110
2.5 Екологічна безпека регіонів України	123
2.6 Регіональний аспект соціальної безпеки України	136
2.7 Демографічна безпека регіонів України	149
2.8 Інтегральна оцінка економічної безпеки регіонів України	161
Висновки до другого розділу	167
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ	170
3.1 Механізм забезпечення економічної безпеки регіонів: сутність, складові, напрями дії	170
3.2 Організаційно-управлінський механізм забезпечення економічної безпеки Харківського регіону	191
3.3 Прогнозування соціально-економічного розвитку Харківського регіону	210
Висновки до третього розділу	224
ВИСНОВКИ	227
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	229
ДОДАТОК А. Огляд дисертацій за темою дослідження	253
ДОДАТОК Б. Макропоказники розвитку України у 2010-2016 роках	255
ДОДАТОК В. Показники фінансової безпеки регіонів України	257
ДОДАТОК Г. Показники енергетичної безпеки регіонів України	259
ДОДАТОК Д. Список публікацій здобувача за темою дисертації	260
ДОДАТОК Е. Акти впровадження	263

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВП - валовий внутрішній продукт

ДП – державне підприємство

ЄС – Європейський Союз

ЗЕД - зовнішньоекономічна діяльність

ІЛР – індекс людського розвитку

ЕБД – економічна безпека держави

ЕБР – економічна безпека регіону

МЗЕБР – механізм забезпечення економічної безпеки регіону

МВФ – міжнародний валютний фонд

НБУ – національний банк України

НДДКР – науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки

ПАТ – публічне акціонерне товариство

РВП – регіональний валовий продукт

РВ ПС – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

РБ ООН – Рада безпеки Організації Об'єднаних Націй

СОТ – Світова організація торгівлі

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Україна, як незалежна держава, існує у взаємопов'язаному та взаємозалежному світі. У ньому все яскравіше має прояв фактор глобалізації, інтеграції господарської діяльності, економічної та соціальної політики. Спостерігається жорстоке суперництво національних економік, наднаціональних структур і транснаціональних організацій у відстоюванні власних інтересів.

Можливість зменшення впливу подібних явищ повинна забезпечувати політика гарантування економічної безпеки держави, яка формується під впливом регіональних складових. Відповідно, актуальність теми обумовлюється сутністю наукового завдання, вирішенню якого присвячена дисертація, що полягає у розробці теоретико-методологічних і прикладних підходів до забезпечення економічної безпеки держави в просторовому форматі та наукового обґрунтування шляхів підвищення її рівня.

Аналіз соціально-економічної ситуації в країні показує, що причини загроз економічній безпеці мають яскраво виражений регіональний характер, тому дослідження саме територіального аспекту економічної безпеки дозволяє визначити ключові фактори дотримання економічної безпеки держави в цілому.

Процеси гарантування економічної безпеки постійно перебувають у центрі уваги науковців. Але в більшості випадків вони досліджують лише окремі питання проблеми, пов'язані, насамперед, із формуванням базових засад забезпечення економічної безпеки, визначенням системи економічних інтересів і пріоритетів розвитку, формуванням окремих заходів стосовно управління безпекою.

Теоретичні та практичні питання забезпечення економічної безпеки, у тому числі на регіональному рівні, висвітлені в працях таких провідних вчених-науковців, як І. Ф. Бінько, В. М. Геєць, Б. В. Губський, В. Л. Дикань, О. Б. Мних, Д. В. Кейбл, Н. Е. Аванесова, В. І. Мунтіян, Г. А. Пастернак-Таранушенко, М. А. Павловський, В. В. Дикань, О. Г. Кірдіна, О. О. Євсєєва, В. Т. Шлемко, Е. А. Олейников, І. Ю. Зайцева, В. В. Компанієць, І. В. Токмакова, Л. Л. Кістерський, О. М. Чупир, В. Г. Шинкаренко, І. Л. Назаренко та ін.

Науковий пошук шляхів державного регулювання економічної безпеки у своїх працях здійснили М. М. Єрмошенко, Л. О. Українська, А. В. Степаненко, О. Г. Дейнека, І. А. Дмитрієв, А. М. Федорищева, О. Ю. Кононенко, В. О. Косевцов, Е. Д. Кормишкин, О. І. Зоріна, Л. Л. Калініченко, А. С. Лисецький, А. І. Сухоруков, О. М. Криворучко, Л. О. Позднякова, В. П. Третяк, С. Шенфілд, Г. Ю. Дарнопиха, Б. М. Данилишин, Л. Г. Чернюк, Т. Г. Сухорукова та ін.

Разом з тим, регіональні аспекти гарантування економічної безпеки України досліджені не повно, вони потребують подальшого теоретико-методологічного і прикладного розгляду. Найактуальнішими з них є такі, як формування системи індикаторів економічної безпеки держави в

просторовому вимірі, удосконалення методичних підходів комплексної оцінки стану та динаміки економічної безпеки та оцінки її ризиків, дослідження кількісних параметрів гарантування економічної безпеки України в регіональному вимірі, визначення основних шляхів удосконалення управління економічною безпекою. Наявні праці з окремих проблемних питань гарантування економічної безпеки в територіальному вимірі не дозволяють здійснити науково обґрунтоване узагальнення та визначити основні риси процесу забезпечення економічної безпеки держави в просторовому форматі.

Таким чином, стан наукової розробки зазначених проблем вимагає узагальнення, систематизації і подальшого удосконалення теоретичних, методичних і прикладних аспектів забезпечення економічної безпеки України в регіональному вимірі з метою отримання нових наукових результатів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційна робота є ініціативною, яка виконана відповідно до Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року (затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. № 603), Стратегії розвитку Харківського регіону до 2020 року (затверджено від 21.12.2016 року), а також Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері (затверджено розпорядженням Кабінету міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо державного регулювання механізму забезпечення економічної безпеки регіонів як основного ланцюга формування сталої та конкурентоздатної економіки держави.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- розробити науково-методичний підхід до визначення рівня

інноваційної безпеки, розрахувати індикатори інноваційної безпеки;

- систематизувати індикатори оцінки економічної безпеки регіону;
- обґрунтувати основні складові механізму забезпечення економічної безпеки регіону та розкрити загрози і фактори, що впливають на її рівень;
- запропонувати організаційну структуру управління економічною безпекою;
- розвинути теоретичні основи щодо розвитку та функціонування механізму забезпечення економічної безпеки регіону;
- розробити методичний підхід щодо оцінки рівня демографічної безпеки регіону.

Об'єкт дослідження – процес формування економічної безпеки регіонів України, що враховує взаємодію компонентів та інструментів державного регулювання.

Предмет дослідження – теоретико-методичне обґрунтування практичних рекомендацій щодо державного регулювання механізму забезпечення економічної безпеки регіонів.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є загальні положення економічної теорії, монографічні дослідження фахівців за проблематикою забезпечення економічної безпеки держави та регіонів; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених та практиків з питань оцінювання та забезпечення економічної безпеки регіонів, держави та галузей економіки.

У роботі використано такі методи: *метод термінологічного аналізу* – для уточнення сутності та змісту поняття "економічна безпека"; *групування* – для класифікації факторів економічної безпеки; *фінансово-економічного і статистичного аналізу* – для визначення і узагальнення тенденцій розвитку економіки держави; *метод SWOT-аналізу* для виявлення слабких сторін та можливостей за кожною складовою економічної безпеки регіонів держави; *індексний* – для визначення значень основних індикаторів економічної безпеки країни та її регіонів; *логіко-аналітичний* – для розробки

концептуальних положень державного регулювання механізму забезпечення економічної безпеки регіонів; *графічний* – для наочного подання статистичного матеріалу та схематичного зображення теоретичних і практичних положень дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у поширенні та розвитку теоретичних положень з проблеми регулювання економічної безпеки регіонів та розробленні практичних рекомендацій щодо державного регулювання механізму забезпечення економічної безпеки регіонів за рахунок розвитку та взаємодії інститутів державного управління. Найбільш важливі результати дослідження, що містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

удосконалено:

– науково-методичний підхід до оцінки інноваційної безпеки регіонів України, який на відміну від існуючих, ґрунтується на розрахунку відповідного коефіцієнта як інтегрального показника, що поєднує фактори-стимулятори (фінансування інноваційної діяльності; кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації; обсяг наукових і науково-дослідних робіт, виконаних власними силами; впровадження прогресивних технологічних процесів на промислових підприємствах; кількість підприємств, що випускали нові види продукції машинобудування) і фактори-дестимулятори (кількість промислових підприємств, що не впроваджували інновації, і кількість підприємств, які не випускали нові види продукції машинобудування). Використання даного підходу дозволяє скласти рейтинг регіонів за рівнем інноваційного розвитку та обґрунтовано обирати інструментарій державної підтримки інноваційної діяльності регіону;

– методику та систему визначення індикаторів оцінки економічної безпеки, яка, на відміну від існуючих, враховує додаткові індикатори та встановлює градацію безпеки регіонів за рівнем інтегрального показника, що дозволяє підвищити ефективність регіональної спрямованості державного

регулювання механізму забезпечення економічної безпеки. Індикатори економічної безпеки мають ряд відмінних якостей, які характеризують саме регіональний аспект: валовий регіональний продукт, питома вага регіону у ВВП країни, рівень доходів населення регіону, рівень продовольчої безпеки регіону, сальдо експорту та імпорту і т. п. При розрахунку економічної безпеки використано авторське доповнення диференціації індикаторів на блоки, кожний з яких характеризується окремим набором показників;

– концептуальні положення формування механізму забезпечення економічної безпеки регіону, які, на відміну від відомих, по-перше, комплексно розкривають його об'єкти, суб'єкти, принципи, цілі, завдання і інструментарій, функції і процедуру реалізації процесів управління економічною безпекою регіону через здійснення етапів ідентифікації і аналізу загроз, моніторингу, оцінки і контролю стану економічної безпеки, планування та впровадження антикризових заходів; по-друге, передбачають збалансування інститутів і важелів державного регулювання в сфері забезпечення економічної безпеки регіону, через розподіл функцій, засобів та способів впливу за національним і регіональним рівнями та шляхом узгодження державних і регіональних антикризових програм. Це дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення в процесі зміцнення економічної безпеки регіонів і держави;

– організаційну структуру управління економічною безпекою регіону, яка, на відміну від існуючих, включає створення інформаційно-аналітичних центрів обласних державних адміністрацій. Розкрито цілі, функції діяльності інформаційно-аналітичного центру, розроблено його організаційно-функціональну модель, що дозволить підвищити ефективність збору, обробки і розподілу даних про загрози і економічний стан суб'єктів господарювання на території регіону в інтересах інформаційної підтримки антикризових проектів;

набули подальшого розвитку:

– теоретичний підхід до побудови системи управління економічною безпекою регіону, у якому, на відміну від існуючих, базисом цілепокладання визначено стратегічні пріоритети промислової і регіональної політики держави та системний аналіз стану інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні, що дозволяє визначити наявність і рівень внутрішніх й зовнішніх загроз, як передумов для структурної трансформації і диверсифікації економіки регіону, забезпечення його збалансованого стійкого розвитку;

– підхід до складання прогнозів соціально-економічного розвитку регіонів, який, на відміну від існуючих, базується на розрахунку узагальнюючого інтегрального показника економічної безпеки, який включає вісім основних індикаторів демографічного стану регіонів. Використання зазначеного методу дозволяє узагальнити внутрішні демографічні загрози та визначити основні напрями державного регулювання демографічних процесів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації теоретико-методичні підходи та практичні рекомендації можуть бути використані у процесі розроблення як стратегії підвищення економічної безпеки регіонів, так і тактичних заходів її забезпечення та зниження фінансового навантаження на місцеві бюджети.

Запропоновані організаційні заходи підвищення економічної безпеки Харківського регіону за рахунок створення інформаційно-аналітичного центру використовуються при Держдепартаменті економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації у частині поширення функцій та поглиблення аналітичної роботи за рахунок аналізу додаткових показників (акт впровадження № 01 – 23/1498 від 15 листопада 2017 року).

Найважливіші положення дисертаційного дослідження використані в практичній діяльності різних установ та підприємств. Зокрема методичний підхід до оцінки інноваційної безпеки, а саме розрахунок інтегрального показника інноваційної безпеки підрозділів залізниці впроваджено у

діяльність регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» (акт впровадження №781/9 від 28 вересня 2017 року).

Методика розрахунку загального рівня демографічної безпеки регіону та окремих його складових використовується у діяльності структурних підрозділів Харківського обласного центру зайнятості, а саме у відділі інформаційної роботи та зовнішніх зв'язків, відділу організації сприяння працевлаштуванню та відділу статистики та прогнозування у якості допоміжного аналітичного аналізу і моніторингу стану соціально-економічного розвитку регіону (акт впровадження № 175 від 10 жовтня 2017 року).

Методичні розробки, запропоновані в дисертації, використовуються в навчальному процесі Інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів Українського державного університету залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Глобальна економіка», «Макроекономіка», «Фінансове право», «Правознавство», «Соціальна відповідальність та інтелектуальна власність» і при виконанні випускних робіт спеціалістів і магістрів, що підтверджується актом впровадження від 23 листопада 2017 р.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, отримані в дисертаційній роботі та винесені на захист, здобуто особисто автором і відображено в наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві [11, 12], у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження, наведені в дисертації доповідалися і були схвалені на 8 Міжнародних науково-практичних і всеукраїнських конференціях, а також на одному симпозіумі: «Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції» (м. Київ, 14 – 16 травня 2008 р.); «Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств» (м. Харків, 25 – 26 листопада 2010 р.); «Економіка і управління в умовах глобалізації» (м. Донецьк, 1 – 7 грудня 2010 р.);

«Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» (м. Харків, 5 – 8 червня 2012 р.); «Антикризове регулювання у сфері державних фінансів, роль науки у вищих навчальних закладах» (м. Харків, 15 листопада 2012 р.); «Міжнародні транспортні коридори та корпоративна логістика» (м. Харків, 11 – 13 червня 2015 р.); «Людина, суспільство, комунікативні технології» (м. Ліман, 24 – 25 червня 2016 р.); «Сучасні управлінські процеси в національній економіці» (м. Харків, 21 жовтня 2016 р.); «Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика» (м. Харків, 8 – 10 червня 2017 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 15 наукових праць, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях, 8 матеріалів тез доповідей на Міжнародних та науково-практичних конференціях і на 1 симпозиумі. Загальний обсяг наукових праць складає 4,55 ум. друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 3,95 ум. друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 268 сторінок, у т. ч. основний текст займає 165 сторінок. Матеріали дисертації проілюстровано 33 рисунками, 28 таблицями та містять 6 додатків. Список використаних джерел налічує 228 найменувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалкин Л. И. Логика экономического роста / Л. И. Абалкин. – М.: Ин-т экономики РАН, 2002. – 228 с.
2. Аванесова Н. Е. Суть та визначення фінансово-економічної безпеки як економічної категорії / Н. Е. Аванесова // Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. – 2014. – №2/5. – С. 78 – 80.
3. Аванесова Н. Е. Економічна безпека як складова національної безпеки / Н. Е. Аванесова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №3. – С. 178 – 183.
4. Аванесова Н. Е. Економічна безпека України в системі економічної безпеки Європейського Союзу / Н. Е. Аванесова // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. – 2016. – №56. – С. 74 – 82.
5. Аванесова Н. Е. Економічна безпека підприємств оборонно-промислового комплексу України в системі національної безпеки держави: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора екон. наук: 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності / Н. Е. Аванесова. – Харків, 2017. – 38 с.
6. Авраменко О. О. Грошово-кредитна політика України в системі забезпечення економічної безпеки: дисерт. канд. екон. наук: 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) / О. О. Авраменко. – Київ, 2016. – 282 с.
7. Алаев Е. Б. Понятийно-терминологический словарь / Е. Б. Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 350 с.
8. Александрова О. Ю. Теоретичні підходи до визначення рівня економічної безпеки регіону / О. Ю. Александрова // Бізнес Інформ. – 2009. – № 11(1). – С. 3 – 5.
9. Александрова О. Ю. Система індикаторів оцінки економічної безпеки / О. Ю. Александрова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 30. – С. 34 – 36.
10. Александрова О. Ю. Формування інвестиційної моделі у напрямі підвищення інноваційної безпеки регіонів / О. Ю. Александрова // Бюлетень

Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1(4). – С. 19 – 23.

11. Александрова О. Ю. Механізм забезпечення економічної безпеки регіону: сутність, складові, напрями дії / В. В. Дикань, О. Ю. Александрова // Вісник економіки і промисловості. – 2017. – № 58. – С. 18 – 25.

12. Александрова О. Ю. Вдосконалення роботи Харківської державної адміністрації за рахунок розширення функцій її підрозділів [Електронний ресурс] / О. Ю. Александрова, Т. Г. Сухорукова // Ефективна економіка. – 2017. – № 7. – Режим доступу: : [http:// www.economy.nauka.com.ua](http://www.economy.nauka.com.ua). – Назва з екрану.

13. Александрова О. Ю. Демографічна безпека України: оцінка стану, акценти державного регулювання / О. Ю. Александрова // Агросвіт. – 2017. – № 18. – С. 69 – 75.

14. Александрова О. Ю. Теоретичні підходи до визначення рівня економічної безпеки регіону / О. Ю. Александрова // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції: матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 14 – 16 травня 2008 р.) – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2008. – Т. 3. – С. 3 – 4.

15. Александрова О. Ю. Інноваційна безпека регіонів / О. Ю. Александрова // Сучасні проблеми ефективності інноваційно – інвестиційного розвитку підприємств : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. (Харків, 25 – 26 листопада 2010 р.). – Харків: ХДТУБА, 2010. – Ч. 1. – С. 35 – 36.

16. Александрова О. Ю. Основні напрями підвищення ефективності управління економічною безпекою / О. Ю. Александрова // Економіка і управління в умовах глобалізації: матеріали Міжнар. наук. – практик. конф. (Донецьк, 1 – 7 грудня 2010 р.). – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – С. 3 – 5.

17. Александрова О. Ю. Регіональний аспект соціальної безпеки / О. Ю. Александрова // Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України: тези доп. VIII Міжнар.

наук.-практ. конф. (Харків, 5 – 8 червня 2012 р.). – Х.: УкрДАЗТ, 2012. – С. 61.

18. Александрова Е. Ю. Определяющие факторы развития экономики региона как способ обеспечения его экономической безопасности / Е. Ю. Александрова // Антикризове регулювання у сфері державних фінансів, роль науки у вищих навчальних закладах: матеріали V симпозиуму (Харків, 15 листопада 2012 р.). – Харків : ХІФ УДУФМТ, 2012. – С. 326 – 327.

19. Александрова О. Ю. Критерії макрорівнів, показники і порогові значення економічної безпеки / О. Ю. Александрова // Міжнародні транспортні коридори та корпоративна логістика : тези доп. XI Міжнар. наук. – практ. конф. (Харків, 11 – 13 червня 2015 р.). – Х. : УкрДУЗТ, 2015. – С. 69.

20. Александрова Е. Ю. Аспекты экономической безопасности Украины на региональном уровне / Е. Ю. Александрова // Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали IV Міжнар. наук. – практ. конф. (Харків – Ліман, 24 – 25 червня 2016 р.). – Харків – Ліман, 2016. – С. 339 – 340.

21. Александрова О. Ю. Прогнозування і моніторинг економічної безпеки Харківського регіону / О. Ю. Александрова // Сучасні управлінські процеси в національній економіці: матеріали наук. – практ. інтернет – конф. (Харків, 21 жовтня 2016 р.). – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. – С. 57 – 61.

22. Александрова О. Ю. Програми національної безпеки у країнах світу / О. Ю. Александрова // Міжнародна транспортна інфраструктура, індустриальні центри та корпоративна логістика : тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 8 – 10 червня 2017 р.). Х. : УкрДУЗТ, 2017. – С. 299 – 301.

23. Базилевич В. Д., Базилевич В. С Ринкова економіка. Основні поняття і категорії: навчальний посібник / В. Д. Базилевич, В. С. Базилевич. –

К.: Знання, 2006. – 263 с.

24. Бандур С. І. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, І. В. Терон. – К.: РВПС України НАН України. – ТОВ “ПРИНТ-ЕКСПРЕС”, 2002. – 250 с.

25. Баранецька О. В. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення: дисерт.канд. екон. наук: 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) / О. В. Баранецька. – Київ, 2014. – 232 с.

26. Баранов Н. А. Основы международной безопасности. Лекция 3. Политика национальной безопасности ведущих стран. – [Электронный ресурс] / Н. А. Баранов/ / Режим доступа: <http://nicbar.ru/politology/study/kurs-osnovy-mezhdunarodnoj-bezopasnosti/217-lektsiya-3-politika-natsionalnoj-bezopasnosti-vedushchikh-stran>

27. Білик Р. Р. Конкурентоспроможність регіонів України в системі зміцнення їх економічної безпеки: дисерт. докт. екон. наук: 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / Р. Р. Білик. – Львів, 2017. – 459 с.

28. Білявський Г. О. Практикум із загальної екології: навч. посібник / Г. О. Білявський, Р. С. Фурдуй. – К.: Либідь, 1997.—160 с.

29. Борисевич В. И. Экономика региона / В. И. Борисевич, П. С. Гейзлер, В.С. Фатеев и др. – М.: БГЭУ, 2002. – 432 с.

30. Бубенко П. Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку: монографія / П. Т. Бубенко. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. – 316 с.

31. Булгаков С. Н. Задачи политической экономии / С. Н. Булгаков //Розмисли. Творча спадщина у контексті ХХІ століття.; за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання – (Славетні постаті), 2006. – С. 678-693.

32. Быков В. П., Дембовская О. А. Экономическая безопасность регионов и преодоление угроз в современных условиях [Электронный ресурс] / В. П. Быков, О. А. Дембовская/.– Режим доступа: <http://science->

bsea.narod.ru/2006/ekonom_2006/bykov_ekonom.htm/

33. Великий А. П. Про один підхід до дослідження економічної безпеки та деякі результати його практичного застосування / А. П. Великий та ін. – К.: Лотос, 1997. – 24 с.

34. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность / Г. С. Венчанов. – СПб.: Нева, 2005. – 135 с.

35. Геєць В.М. Економіка України: моделі реформування, зміна структури та прогноз розвитку / Геєць В. М. – К.: Знання. - 1999. – 254 с.

36. Геєць В. М. Нестабільність та економічне зростання / В. М. Геєць. – К.: Ін-т економічного прогнозування, 2000. – 344 с.

37. Глуха В. В. Механізм державного регулювання розвитку депресивних регіонів в Україні: дисерт. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 – механізми державного управління / В. В. Глуха. – Харків, 2014. – 212 с.

38. Гончаренко І. Г. Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку: теорія, методологія та практика: дисерт. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 – механізми державного управління / І. Г. Гончаренко. – Маріуполь, 2015. – 390с.

39. Гончарова В. О. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку держави / В. О. Гончарова. – Х.: ХНУ, 2001. -195 с.

40. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Методологічні засади розробки стратегії національної безпеки України / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський // Стратегічна панорама. – 2004. – № 3. – С. 15 –24.

41. Горлинский В. В. Духовні координати безпеки суспільства [Електронний ресурс] / В. В. Горлинский. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php2006>. – Назва з екрану.

42. Губський Б. В. Внутрішні та зовнішні фактори економічної безпеки України / Б. В. Губський // Стратегічна панорама. – 2000. – №1-2. – С. 77-78.

43. Губський Б.В. Економічна безпека України : методологія виміру, стан і стратегія забезпечення : монографія / Б. В. Губський. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 121 с.

44. Гусєва І. І. Організаційно-економічний механізм забезпечення енергетичної безпеки держави: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) / І. І. Гусєва. – Київ, 2012. – 21 с.

45. Давидов К. С. Оцінка сучасного стану економіки України: показники, рівень, темпи / К. С. Давидов. – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: [http:// student.com/index.phpwork](http://student.com/index.phpwork). – Назва з екрану.

46. Данилишин Б. М., Ковтун В. В., Степаненко А. В. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки / Б. М. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. – К.: “Лекс Дім”, 2004. – 552 с.

47. Данилишин Б. М., Шостак Л. Б. Благосостояние нации : эволюция парадигмы развития / Б.М. Данилишин, Л. Б. Шостак. – К.: ЗАТ “Нічлава”, 2002. – 355 с.

48. Дарнопих Г. Ю. Елементи системи національної економічної безпеки / Г. Ю. Дарнопих // Всеукр. конф. «Економічна безпека: проблеми і стратегія забезпечення в Україні». – Х.: ХІМБ, 1998. – С. 9 -17.

49. Дарнопих Г. Ю. Сучасні проблеми енергетичної безпеки України / Г. Ю. Дарнопих // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2011. – №4. – С.46-55.

50. Дейнека О. Г. Регіональний аспект диспропорцій соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] / О. Г. Дейнека / Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2009_1_3. – Назва з екрану.

51. Дикань В. В. Державне регулювання розвитку машинобудування України / В. В. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – №42. – С. 213 – 217.

52. Дикань В. Л. Розвиток еколого – економічного управління на підприємствах України в умовах євроінтеграції: монографія / В. Л. Дикань, І. В. Токмакова. – Х.: УкрДАЗТ, 2008. – 150 с.

53. Дикань В. Л. Государственное управление развитием экономики

України в умовах «третьої хвилі» глобалізації / В. Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. №43. – С. 11 – 20.

54. Дикань В. Л. «Етичні основи бізнесу». Навчальний посібник / В. Л. Дикань, В. В. Компанієць, О. М. Полякова. – Харків: УкрДАЗТ, 2012. – 316 с.

55. Дикань В. Л. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / В. Л. Дикань, І. В. Воловельська, О. М. Маковоз. – Х.: УкрДАЗТ, 2011. – 266 с.

56. Дикань В. Л. Основы экологии и природопользования: учеб. пособие / В. Л. Дикань, А. Г. Дейнека, Л. А. Позднякова, И. Д. Михайлов, А. А. Каграманян. – Харьков: ООО «Олант», 2002. – 384 с.

57. Дмитрієв І. А. Соціально–економічні аспекти підприємницької діяльності: монографія / І. А. Дмитрієв. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 200 с.

58. Дмитрієва С. Д. Формування системи економічної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеню к. е. н. 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) [Електронний ресурс] / С. Д. Дмитрієва / Режим доступу: http://revolution.allbest.ru/economy/00583605_0.html#text].

59. Долішній М., Побурко Я., Карпов В. Про рівномірність економічного розвитку регіонів України / М. Долішній, Я. Побурко, В. Карпов // Регіональна економіка. – 2002. – № 2. – С. 7 – 17.

60. Долішній М. І., Беленький П. Ю., Бідак В. Я. Регіональна політика : методологія, методи, практика / М. І. Долішній, П. Ю. Беленький, В. Я. Бідак– Л.: Інститут регіонал. досліджень НАН України, 2001. – 719 с.

61. Дорогунцов С. І., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Теорії розміщення продуктивних сил і регіональної економіки / С. І. Дорогунцов, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко– К.: СТАФЕД-2, 2001. – 143 с.

62. Дорош Н. И. Аудит: теория и практика / И. И. Дорош. – К.: И-во «Знание». КОО, 2006. – 495 с.

63. Дьомін О. Політика регіонального розвитку в умовах поглиблення ринкових реформ в Україні / О. Дьомін // Економіка України. – 2002. – № 6.

– С. 4 – 12.

64. Еделев А. А. Стратегическая стабильность и экономическая безопасность субъектов Российской Федерации: монография / А. А. Еделев – М.: Аккад. Экономической безопасности МВД России, 2007. – 116 с.

65. Екологія та енергетична безпека України – [Електроний ресурс]. – Режим доступу:http://knowledge.allbest.ru/ecology/3c0b65625a2ac78a4d43b89421306d37_0.html#text]. – Назва з екрану.

66. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / за ред. В.М. Гейця. – Х.: Форт, 2000. – 432 с.

67. Економіка України : стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В.М. Гейця. – К.: Ін-т економічного прогнозування, 2003. – 1008 с.

68. Економічна безпека держави. Збірник нормативно-правових актів України. – К., Міжвідомча комісія з питань фінансової безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, 2001. – 106 с.

69. Економічний аналіз : Навчальний посібник / під ред. М. Г. Чумаченко. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.

70. Елецкий Н. Д. Экономическая безопасность региона в системе социальной безопасности страны / Н. Д. Елецкий. – Южнороссийское обозрение. – 2008. – №50. – С. 34 – 58. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://do.gendocs.ru/docs/index-306382.html>. – Название с экрана.

71. Єрмошенко М. М. Національні економічні інтереси : реалізація і захист / Єрмошенко М. М. // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 1-2. – С. 18 – 24.

72. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави : національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. / Єрмошенко М. М. – К : КНТЕУ, 2001. – 309 с.

73. Євсеева О. О. Стратегічні напрями соціального розвитку, шляхи державного регулювання: монографія / О. О. Євсеева. – Київ: Видавець ВФ Коваленко, 2011. – 524 с.

74. Забезпечення енергетичної безпеки України / Рада національної безпеки і оборони України, Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки. – К.: НППМБ, 2003. – 264 с.

75. Забута Н. В. Зайнятість населення як фактор забезпечення економічної безпеки держави: дисерт. канд. екон. наук: 21.04.01– економічна безпека держави (економічні науки) / Н. В. Забута. – Київ, 2014. – 180 с.

76. Завгородня С. П. Система державного управління у сфері економічної безпеки України: теоретичний аспект: дисерт. канд. екон. наук: 25.00.01 – теорія та історія державного управління / С. П. Завгородня. – Київ, 2016. – 267 с.

77. Зайцев Ю. К. Системна парадигма та аналіз соціального ринкового господарства / Ю. К. Зайцев. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 287 с.

78. Зайцева І. Ю. Розширення тезауруса до вирішення проблеми управління фінансовою складовою економічної безпеки підприємства / І. Ю. Зайцева, Ю. А. Кореницька // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-прак.статей. – Харків, 2013. – Вип. 42. – С. 217 – 221.

79. Зайцева І. Ю. Формування системи показників, що характеризують фінансову складову економічної безпеки транспортних підприємств [Електронний ресурс] / І. Ю. Зайцева // Ефективна економіка. – 2013. – № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>

80. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Голос України. – 1997.

81. Закон України про державне прогнозування та розроблення програм соціально-економічного розвитку України // Офіційний вісник України. – 2000. – № 16. – С. 21 – 30.

82. Збаразька Л. О. Тенденції і пропозиції розвитку української промисловості (макроекономічний огляд) / Л. О. Збаразька // Економіка України. – 2000. – № 1. – С. 39 – 51.

83. Здір В. А. Оцінка сучасного стану економіки України з точки зору її

інновативності / В. А. Здір // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 22. – С. 59 – 63.

84. Зоріна О. І. Оцінка конкурентоспроможності транспортної послуги / О. І. Зоріна, О. В. Сиволовська // Вісник екон. тр-ту. – 2013. – С. 288 – 292.

85. Зыкин Б. Н. Эффективность региональной экономики. / Б. Н. Зыкин. – М.: Наука, 1981. – 192 с.

86. Івченко О. Передумова зовнішньо-економічної діяльності України як суверенної держави / О. Івченко – К., 2000. – 54 с.

87. Інноваційна стратегія українських реформ / за заг. ред. А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко – К.: Знання України, 2002. – 326 с.

88. Казаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Казаченко Г. В., Ляшенко О. М. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.

89. Как изменилась демографическая ситуация в Украине за 25 лет независимости. / Инфографика. – 3 августа 2016 года. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.tsn.ua/ukrayina/kak-izmenilas-demograficheskaya-situaciya-v-ukraine-za-25-let-nezavisimosti-infografika>. – Назва з екрану.

90. Калиниченко Л. Л. Інноваційна модель розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів // Л. Л. Калиниченко. – Міжд. Екон. віднос. – 2016. – Вип. 6(1). – С. 139 – 143.

91. Калинина Н. М. Экономическая безопасность региона: сущность, угрозы и меры обеспечения. – [Электронный ресурс] / Н. М. Калинина // Режим доступа. <http://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskaya-bezopasnost-regiona-suschnost>

92. Кевеш П. Теория индексов и практика экономического анализа : Пер. с англ. / П. Кевеш – М: Финансы и статистика, 1990. – 303 с.

93. Кірдіна О. Г. Обмеження та орієнтири техніко-технологічного розвитку України в умовах глобалізації / О. Г. Кірдіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №4. – С. 179 – 184.

94. Кірдіна О. Г. Організація виробничих систем в умовах формування інноваційної моделі економіки України // Вісник економіки транспорту та промисловості: зб. наук.-практ. статей. – Харків:, УкрДАЗТ, 2012. – Вип. 37. – С. 48 –55.

95. Ковалко М. П., Денисюк С. П. Енергетична безпека – складова національної безпеки / М. П. Ковалко, С. П. Денисюк. – К., 1997. – 91 с.

96. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємств : сутність та механізми забезпечення : Монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.

97. Козик В. С. Загальнодержавні та регіональні аспекти іноземного інвестування /В. С. Козик //Регіональна економіка. – 2002. – №1.- С. 107-115.

98. Колодко Г. Глобализация и сближение уровней экономического развития // Г. Колодко //Вопросы экономики. – 2000. – № 10.- С. 10-18.

99. Коломієць О. О. Демографічні передумови забезпечення трудоресурсної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) / О. О. Коломієць. – Київ, 2013. – 23 с.

100. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014 – 2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) / Експертна оцінка – Українець Л.А., доцент кафедри міжнародних економічних відносин ЛНУ ім.. І. Франка; автори: Яблонська А., аналітик ІАС; Кравець Ю., аналітик ІАС; Стасина Ю, аналітик ІАС. - Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>.

101. Компанієць В. В. Управління розвитком соціально–економічних систем у духовно–моральному та соціокультурному вимірі : монографія / В. В. Компанієць. – Ч.1. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 305 с.

102. Кононенко О. Ю. сучасні теорії та концепції еколого безпечного регіонального розвитку / О.Ю. Кононенко // економічна та соціальна

географія. – 2011. – Вип. 63. – С.158 – 165.

103. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України / Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/ka/konstitutsiya_ukrainy.htm. – Назва з екрану.

104. Концепція економічної безпеки України / Ін-т економічного прогнозування, кер. проекту Геєць В. М. – К.: Логос, 1999. – 56 с.

105. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері [Електронний ресурс]: затверджено розпорядженням Кабінету міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2012>. – Назва з екрана.

106. Концепція Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року [Електронний ресурс]: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. №603-р. Із змінами та доповненнями, внес. Розпорядженням Кабміну України № 1070-р від 25 грудня 2013 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

107. Корепанов Г. С. Статистичне оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України: автор. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : 08.00.10 – статистика / Г. С. Корепанов. – Київ, 2015. – 22 с.

108. Кормишкин Е. Д. Методологические основы исследования экономической безопасности региона: автореф. дис. на соиск. науч. степени докт. экон. наук: 08.00.01, 08.00.05 – экономическая безопасность, экономическая теория / Е. Д. Кормишкин. – М., 2003. – 31 с.

109. Корчун В. С. Енергетична безпека України як складник зовнішньоекономічної політики держави / В. С. Корчун // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2010. – № 3. – С. 58 – 63.

110. Косевцов В. О., Бінько І. Ф. Національна безпека України : проблеми та шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів : Монографія. / В. О. Косевцов, І. Ф. Бінько – К.: НІСД, 1996. – 53 с.

111. Косевцов В.О., Бінько І.Ф. Методичний підхід до аналізу й оцінки рівня національної безпеки та її складових /В.О. Косенцов, І.Ф. Бінько//Наука і оборона. – 1995. – №1.- С. 74-77.

112. Косевцов В.О. Національна безпека України: теорія, реальність, прогноз / В. О. Косевцов – К., 2000. – 78 с.

113. Костюк Ж. С. Підходи до підвищення економічної безпеки підприємств залізничного транспорту: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук. : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Ж. С. Костюк. – Харків, 2015. – 21 с.

114. Криворучко О. Н. Гармонизация систем управления предприятием на основе менеджмента качества / О. Н. Криворучко, В. Г. Шинкаренко // Економіка транспортного комплексу. – 2010. – Вип. 15. – С. 7 – 21.

115. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М. І. Крупка – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 608 с.

116. Кухленко О., Смирнова О. Стратегія інвестиційної діяльності в Україні /О. Кухленко, О. Смирнова // Економіка України. – 2002. – № 11. – С. 22-27.

117. Кучерук С. С. Механізми реалізації соціальної безпеки в Україні / С. С. Кучерук // Університетські наукові записки: науковий часопис / Хмельницький університет управління та права. – 2007. – 4(24). – С. 438 – 444.

118. Лаврут Н. С. Экономика и современный менеджмент: проблемы и решения: материалы международной заочной научно-практической конференции. - 27 февраля 2013 г. – Россия. – Новосибирск. / Л. Н. Лаврут. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://sibac.info/conf/econom/xxii/31785>.

119. Ладыго Л. Н. Механизм обеспечения экономической безопасности предприятия: сущность и структура / Л. Н. Ладыго // Науковий вісник

Полтавського університету економіки і торгівлі – 2014. – № 3 – С. 123-125.

120. Ліпкан В. А. Національна безпека України : нормативно-правові аспекти забезпечення /В. А. Ліпкан – К., 2003. – 180 с.

121. Лукінов І. І. Наслідки і перспективи ринкових перетворень в економіці України /І. І. Лукінов // Економіка України. – 1995. – № 6.- С. 4-14.

122. Лук'яненко О. І. Формування механізму забезпечення сталого економічного розвитку регіонів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / О. І. Лук'яненко. – Харків, 2014. – 21 с.

123. Лукиша Р. Т. Державна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах ризиків: дисерт. канд. екон. наук: 25.00.02 – механізми державного управління / Р. Т. Лукиша. – Харків, 2017. – 227 с.

124. Лысенко Ю.Г., Мищенко С.Г., Руденский Р.А. Механизм управления экономической безопасностью / Ю. Г. Лысенко, С. Г. Мищенко, Р. А. Руденский– Донецк : ДонНУ, 2002.- 178 с.

125. Лисецький А.С. Продовольча безпека України: теорія, методологія, емпіричний аналіз / А.С. Лисецький; НАН України. – К.:Оріяни. – 2005. – 373 с.

126. Лисяк Л., Роменская К. Напрями підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів України / Л. Лисяк, К. Роменская // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - №3 (156). – 2014. – С. 100-104.

127. Людський потенціал : механізми збереження та розвитку : Монографія / НАН України. Ін-т економіки про-сті / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.. – Донецьк, 2008.– 468 с.

128. Мазур Н. О., Кабилочна О. О. Порівняльне оцінювання демографічної безпеки регіонів України. – [Електронний ресурс] / Н.О. Мазур, О.О. Кабилочна – Режим доступу: srbis-nbuiv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exeC21CO/ – Назва з екрану.

129. Макогон Ю.В., Ляшенко В.И. Региональные экономические связи

и свободные экономические зоны : Учеб. Пособие / Ю. В. Макогон, В.И. Ляшенко – Донецк : ДонНУ, ИЭП НАН Украины, 2001. – 177 с.

130. Максимов Т.С. Моделювання соціально-економічного розвитку регіону / Т. С. Максимов – Луганськ : Луганське вид-во ВНУ, 2001. – 140 с.

131. Матюшенко И., Федоренко Е. Проблемы инновационного развития на современном этапе / И. Матюшенко, Е. Федоренко // Экономика. Финансы. Право. – 2002. – № 3.- С. 11-12.

132. Мельник А.Ф. Державне регулювання економіки перехідного періоду (світовий досвід і проблеми України) / А. Ф. Мельник – Тернопіль : «Збруч», 1995. – 179 с.

133. Мельник В.І. Стратегія забезпечення енергетичної безпеки України // Праці міжнародної науково-практичної конференції «Політичні, економічні та екологічні проблеми енергетичної безпеки і транспортування енергоресурсів в Україні» / В. І. Мельник. – К.: РВПС України НАН України, 2001. – С. 12 -15.

134. Минфин – Финансовый портал. Электронный ресурс. – Режим доступа: [http:// minfin.com.ua/](http://minfin.com.ua/).

135. Міщенко С. Г. Економіко – статистичний аналіз факторів економічної безпеки регіонів / С. Г. Міщенко // Вестник Донецкого университета, серия В “Экономика и право”. – 1999. – № 1. – С. 70 -76.

136. Мних О. Б. Капіталізація інноваційної економіки та економічна безпека держави: вітчизняний і закордонний досвід: колективна монографія:/ О. Б. Мних: за наук. ред. Хлобистова Є. В. / Економічна безпека держави: міждисциплінарний підхід – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А. – 2013. – С. 493 – 505.

137. Мних О. Б. Взаємодія факторів у формуванні економічної безпеки України в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз / Р. М. Брицький, О. Б. Мних // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №12(162). – С. 161 – 168.

138. Мних О. Б. Стратегічна роль інтелектуального капіталу в забезпеченні стійкого розвитку в умовах соціально-орієнтованої економіки:

колективна монографія / заг. ред. д. е. н., проф. В. В. Прохорової. – Харків: «Смуґаста типографія», 2016. – С. 135–146.

139. Мордовцев О. С. Формування системи індикативного планування соціально-економічного розвитку регіону: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. економ. наук : 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / О. С. Мордовцев. – Харків, 2014. – 24 с.

140. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К.: КВІЦ, 1999. – 463 с.

141. Назаренко І. Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки, оцінки ризиків та ймовірності банкрутства підприємства: монографія / І. Л. Назаренко, В. Л. Дикань. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 142 с.

142. Налоговый кодекс Украины № 2755-VI от 2 дек. 2010 года. – с изм. и доп. [Электронный ресурс] / Верховный Совет Украины – Режим доступа: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Название с экрана.

143. Науменко А. М. Напрями підвищення дохідності місцевих бюджетів / А. М. Науменко // Держава та регіони. – 2009. – № 5. – С. 127 – 133.

144. Національна програма забезпечення економічної безпеки в контексті стратегії соціально-економічного розвитку України. – К.: РНБО України, 2001. – 121 с.

145. НКЦПФР. Річна звітність. - Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://nssmc.gov.ua/activities/annual>.

146. НКЦПФР. Річна звітність. - Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://nssmc.gov.ua/activities/annual>

147. Новікова О. Ф., Осауленко О. Г. та ін. Соціальна захищеність населення України / О. Ф. Новікова, О. Г. Осауленко – К.: Ін-т економіки промисловості НАН України, Держкомстат України, 2001. – 360 с.

148. Олійник Я. Б. Теоретичні засади регіональної суспільно-

географічної діагностики / Я. Б. Олійник // Економічна і соціальна географія. – Вип. 52. – К.: ВГЛ «Обрії», 2002. – С. 3 – 9.

149. Оскольський В.В. Екологічно чисте виробництво: економічні та організаційні аспекти управління якістю продукції / В. В. Оскольський // Економіка України. – 2013. - № 11. – С. 4 – 12.

150. Основы экономической безопасности / под ред. Е.А. Олейникова. – М.: Бизнес-синтез, 1997. – 288 с.

151. Основные проблемы экологии / Экология в мире и катаклизмы / [Електронний ресурс]: Електронний журнал «Екологія виробництва» – Режим доступу: ekologiya.net. – Название с экрана.

152. Остапчук Д. О. Синергетичні механізми формування системи економічної безпеки України: дис. канд. екон. наук: 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) / Д. О. Остапчук. – Київ, 2015. – 200 с.

153. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua. – Назва з екрана.

154. Павловський М. А. Макроекономіка перехідного періоду : Український контекст / М. А. Павловський. – К.: Техніка, 1999. – 336 с.

155. Паламарчук В. М. Економічні перетворення і соціальна безпека: монографія / В. М. Паламарчук – К.: НІСД, 1996. – 64 с.

156. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. / Г. Пастернак-Таранушенко– К.: Ін-т державного управління і самоврядування, 1994. – 140 с.

157. Пастернак-Таранушенко Г. Модель для економічної безпеки України /Г.Пастернак-Таранушенко//Вісник НАНУ. – 2000. – № 10 – С.7 – 10.

158. Перебейнос О. М. Демографічна безпека та загрози демографічного розвитку : державно – управлінський аспект [Електронний ресурс]. / О. М. Перебейнос.– Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/7/03.pdf>. – Назва з екрану.

159. Петраков І. Ю. Проблеми охорони навколишнього середовища в Україні [Електронний ресурс] / І. Ю. Петраков, М. М. Дренькало / Режим доступу: <http://health.gov.ua/Publ/conf.nsf/0/c8fa1734d5f87194c2256d950043cdd9?OpenDocument>. – Назва з екрану.

160. Плотников О.В. Економічний і політичний розвиток України в контексті наслідків глобальної фінансової кризи/О. В. Плотников // Стратегія економічного розвитку України :Наук. зб. – Вип. 2-3. – К.:КНЕУ, 2000– С. 24.

161. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в эконометрическом моделировании / В. Плюта – М.: Финансы и статистика, 1989. – 176с.

162. Попокина С. А. Сущность и механизмы обеспечения экономической безопасности региона / С. А. Попокина, О. Н. Бочарова. О. И. Ланина // Социально-экономические явления и процессы. – 2012. – №3 (037). – С.82 – 87.

163. Почему в Украине неэффективно используется экологический налог? [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://hyser.com.ua/economics/pochemu-v-ukraine-neeftivno-ispolzuetnya-ekologicheskij-nalog-137074>. – Название с экрана.

164. Предборський В. А. Економічна безпека держави: Монографія / В.А. Предборський – К.: Кондор, 2005. – 391 с.

165. Проблемы экологизации промышленного производства [Электронний ресурс] / Режим доступу: <http://portfinance.ru/ukraine-4.html>. – Название с экрана.

166. Прокопович-Павлюк І. В. Підвищення конкурентоспроможності економіки регіону (на прикладі Львівської області): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / І. В. Прокопович-Павлюк. – Ужгород, 2008. – 22 с.

167. Рой І. Державні пріоритети з сфери демографічної безпеки України / І. Рой // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. –

Вип..1(16). – С. 104 – 111.

168. Савицкая Г. В. Комплексный анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая.– М.: ИНФРА-М, 2017. – 608 с.

169. Семенова В. Г. Особливості фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні / В. Г. Семенова // Інноваційна економіка. – 2017. – 1-2(67). – С. 13 – 18.

170. Сенчагов В. К. Экономическая безопасность : геополитика, глобализация, самосохранение и развитие / В. К. Сенчагов: Институт экономики РАН. – М.: ЗАО “Финстатинформ”, 2002. – 128 с.

171. Сколотяний Ю. Боротьба з інфляцією — мета чи засіб? / Ю. Сколотяний //Дзеркало тижня / гроші. — № 11 (690) 22 — 28 березня 2008.

172. Слава С., Грін Г. Місцевий економічний розвиток : сучасні концепції та методи : Вибірковий огляд досвіду США в контексті умов України. / С. Слава, Г. Грін – Ужгород : Мистецька лінія, 2000. – 236 с.

173. Слухай С. В. Особливості фінансової підтримки місцевих бюджетів / С. В. Слухай // Фінанси України . – 2002. – № 9. – С. 48 – 55.

174. Слюсаренко О. А. Инновационная активность в Украине: состояние и проблемы развития / О. А. Слюсаренко // Инновации. – 2007. – № 8 (106). – С. 6 –13.

175. Сологуб О. П. Регіональна економіка : потенціал і продуктивність./ О. П. Сологуб– К.: Науковий світ, 1999. – 127 с.

176. Соціально-економічна захищеність населення України: Статистичне видання. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2003. – 150 с.

177. Соціально-економічна захищеність населення України / Збірник матеріалів, підготовлених до міжнародної науково-практичної конференції “Соціально-економічна захищеність населення України”. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2001. – 406 с.

178. Стратегія і тактика, стан соціально-економічного розвитку України: наук.-інф. зб. / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – Науковий центр з питань євроатлантичної інтеграції України. – К.: Євроатлантикінформ, 2006. –

385 с.

179. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання. Економічна стратегія: дискусії за круглим столом // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 25. – С. 5 – 6.

180. Статистика : Учебное пособие / Харченко Л.П., Долженков В.Г., Ионин В.Г. и др. / Под. ред. Ионина В.Г. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 384 с.

181. Степаненко А. В., Герасимов М. І. Економічна безпека України / А. В. Степаненко, М. І. Герасимов // Регіональна економіка. – 2002. – № 2. – С. 39-54.

182. Степаненко А. В., Олійник Я. Б. Вплив глобалізації і регіоналізації світового економічного простору на розвиток і розміщення продуктивних сил/ А. В. Степаненко, Я. Б. Олійник // Тези доповідей II Міжнар. наук. практ. конф. “Географічна наука і освіта в Україні” – К.: ВГЛ “Обрії”, 2003. – С. 69-71.

183. Степаненко А.В., Олійник Я.Б. Основи регіональної діагностики. / А. В. Степаненко, Я. Б. Олійник – К.: “Обрії”, 2003. – 71 с.

184. Степановских А.С. Прикладная экология: охрана окружающей среды: Учебник для вузов / А. С. Степановских. – М.: Юнити-Дана, 2003. – 501 с.

185. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: навчальний посібник. / Д. М. Стеченко – К.: Вища школа, 2002. – 254 с.

186. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком. /Д. М. Стеченко – К., 2000. – 244 с.

187. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// kharkivoda.gov.ua/content/documents/431/43045/files/new-563_SRR2020.pdf/](http://kharkivoda.gov.ua/content/documents/431/43045/files/new-563_SRR2020.pdf/). – Назва з екрана.

188. Сундук А.М. Система індикаторів оцінки економічної безпеки України та її регіонів / А. М. Сундук // Продуктивні сили і регіональна економіка : Зб. наук. пр. У 2 я. – Ч. 2 – К.: РВПС України НАН України. – 2003. – Ч. I. – С. 213 – 221.

189. Сундук А.М. Енергетична політика держави : аналіз, оцінка та проблеми реалізації в територіальному вимірі / А. М. Сундук // Вчені записки: Університет економіки і права «Крок»: Зб. наук. пр. – К.: Університет економіки і права “Крок”. – 2004. – С. 48-55.

190. Суровягин Г. Демография и соцполитика. Дети в Украине стали непозволительной роскошью [Электронный ресурс] / Г. Суровягин. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/analytics/20160315/1006724472.html>.

191. Сухоруков А. І. Програмно-цільовий підхід до забезпечення економічної безпеки України / А. І Сухоруков // Стратегія економічного розвитку України: Наук. зб. – Вип. 2–3. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 14 – 21.

192. Сухорукова Т. Г. Характеристика внешних факторов, определяющих уровень стрессовости и конфликтности коллектива / Т. Г. Сухорукова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Х.: – 2013. – № 44. – С. 283 – 286.

193. Схема-прогноз розвитку і розміщення продуктивних сил Волинської області на період до 2015 року. – К.:РВПС України НАН України, 2005. – 233 с.

194. Телиженко А.М. Экономика чистого воздуха: международное управление / А.М. Телиженко. – Сумы: Изд-во «Университетская книга», 2001. – 326 с.

195. Технопарки України - Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/759-tekhnoparki-ukrajini> – Назва з екрану.

196. Ткачук В. Р. Організаційний механізм формування та нарощування інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата екон. наук : 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / В. Р. Ткачук. – Полтава, 2008. – 20 с.

197. Третьяк В. П. Державне регулювання інноваційних відносин у соціальній сфері / В. П. Третьяк // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : економічна. – 2010. – № 921. – С. 111

– 116. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhE_2010_921_21.

198. Тумар М. Б. Основи економічної безпеки підприємства : навч. посібник. / М. Б. Тумар – К.: «Хай-Тек Пресс», 2008. – 231 с.

199. Українська Л. О. Оцінка екологічної складової сталого розвитку та еколого-економічного рахівництва в Україні / Л. О. Українська // зб. наук. праць «Економічна теорія та право». – Х.: – 2014. – С. 92 – 102.

200. Уварова О. М. Роль экологического налогообложения в бюджетной системе Украины [Электронный ресурс] / О. М. Уварова // Режим доступу: http://otherreferats.allbest.ru/finance/00083680_0.html. – Название с экрана.

201. Уледов А. К. Духовное обновление общества / А. К. Уледов. – М.: Мысль, 1990. – 333 с.

202. Ульянова Д. К. Экологически ответственный бизнес: бухгалтерский подход к экологическому налогу [Электронный ресурс] / Д. К. Ульянова // Режим доступу: http://sociosfera.com/publication/conference/2014/263/ekologicheskii_otvetstvennyi_biznes_buhgalterskij_podhod_k_ekologicheskomu_nalogu/?err=1480227547

203. Фащевський М. І. Методологічні засади комплексного розвитку продуктивних сил як теоретична основа формування регіональної соціально-економічної політики України/ М. І. Фащевський, Л. Г. Чернюк // Регіональна економіка. – 1998. – № 1. – С. 5 – 11.

204. Федорищева А. М. Державне регулювання інвестиційних процесів: перспективи та пріоритети / А. М. Федорищева, Л. В. Страшинська // Національне господарство України: теорія та практика управління. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspce.nbuv.gov.ua/handle>. – Назва з екрану.

205. Ферару Г.С. Экологический менеджмент: учебник для студентов бакалаврата и магистратуры / Г. С. Ферару. – Ростов н/Д: Феникс, 2012. – 528 с.

206. Фінанси України за 2003 р. Статистичний довідник Державного

комітету статистики України. – К., 2004. – 133 с.

207. Цвігун І. А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання. – монографія. – [Електронний ресурс]. / І. А. Цвігун – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21C. – Назва з екрану.

208. Цвігун І. А. Демографічна безпека України: аналіз і стратегія розвитку / І. А. Цвігун // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5. – С. 175-182.

209. Чернюк Л. Г. Економіка та розвиток регіонів областей України: навч. посібник / Л. Г. Чернюк. – К.: ЦУЛ, 2002. – 644 с.

210. Что такое экологический налог [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.juridicheskij-supermarket.ua/page_nalog-ekolog.html. – Название с экрана.

211. Чужиков В. І. Регіональні інтеграційні стратегії постсоціалістичних країн Європи : Монографія / В. І. Чужиков - К.: ТОВ «Кадри», 2003. – 297 с.

212. Чумаченко Н.Г. Очерки по экономике региона./ Н. Г. Чумаченко – К.: Наукова думка, 1995. – 339 с.

213. Чупир О. М. Провідні вітчизняні комплекси як необхідне підґрунтя для стійкого розвитку економіки України / О. М. Чупир, О. Є. Сичова, Т. В. Руденко. – Економічний простір. – Д: ПДАБА, 2017. – №120. – С. 90 – 100.

214. Шахотько Л. П. Демографическая безопасность. Сущность, задачи, система показателей и механизм реализации /Л. П. Шахотько, Н. Н. Привалова // Вопросы статистики. – 2001. - №7. – С. 8 -13

215. Шершнев Л. И. Россия и Мир: Движения к новой безопасности в XXI веке / Л. И. Шершнев // Безопасность. Информ. сб. фонда нац. и междунар. безопасности. - М., 2000, № 1-12 (52). - С. 10.

216. Шинкаренко В. Г. Управление конкурентоспособностью предприятия: монография / В. Г. Шинкаренко, А. С. Бондаренко. – Харьков:

Из-во ХНАДУ, 2003 – 186 с.

217. Шлемко В. Т., Бiнько I. Ф. Економiчна безпека України : сутнiсть i напрямi забезпечення / В. Т. Шлемко, I. Ф. Бiнько– К.: НiСД, 1997. – 144 с.

218. Экологические основы природопользования: учеб. пособие для сред. спец. учеб. Заведений / В. Г. Еремин, В. В. Сафонов, А. Г. Схиртладзе, Г. А. Харламов. – М.: Высш. шк., 2002. – 253 с.

219. Экономическая и национальная безопасность / Под ред. Л.П. Гончаренко. – М.: Экономика, 2008. – 542 с.

220. Экономическая безопасность: учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям экономики и управления / [В.А. Богомолов и др.]; под ред. В.А. Богомолова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. - 295 с.

221. Cable V. What Is International Economic Security? // International Affairs, April 1995.-V. 5.- № 3.- P. 305-324.

222. Economics and National Security: A History of Their Interaction. Ed. Goodwin C. D. Durnham, 1991.

223. Economic Strategy and National Security. Ed. DeSouza P.J. Boulder, 2002.

224. International Bank for Reconstruction and Development. Global Development Finance 2002.-Washington, 2001. – 191 p.

225. Kim B.-Y. The Income, Savings and Monetary Overhang of Soviet Households // Journal of Comparative Economics. – 1999. – С. 644-668.

226. L. Kistersky and S.Shenfield, “Security of Ukraine : situation and prospects”, The Brown Journal of World Affairs, Providence, 1994, Spring, p. 163-176.

227. L. Kistersky, C.M. Soussan and D.L. Cruise (eds.). Security in Eastern Europe : the Case of Ukraine, Providence, Brown University, 1994, 112 p.

228. National Economic Security: In Search of an Operational Concept. Ed. Altins von Geusau F. A. M. Tilburg, 1980.

